

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDE KEREM'İN SEVGİLİ TASVİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN INVESTIGATION TO KEREM'S BELOVED DESIGN IN "THE KEREM AND ASLI STORY"

Âdem BALKAYA*

Özet

Sevgili insanlık ile yaşattır. Hatta sevgilinin adı, şekli, özellikleri bilinmeyen bir el tarafından belirlenmiş ve insanlığa sunulmuştur. Ona kavuşmak ya da ele geçirmek söz konusu değildir. Asıl mesele de zaten aşkın nasıl yaşandığı ve âşığın bunu nasıl ifade ettiğidir. İşte meselenin burası bizi ilgilendiren tarafıdır. Çünkü edebiyatın konusu burada başlıyor. Özellikle divan edebiyatında bu özellik en bariz şekilde yaşatılır. Tabi ki bu mesele sadece divan edebiyatına has bir özellik değildir. Zira aynı temayı edebiyatın diğer sahaları da işlerler. İşte bu çalışmada edebiyatı var eden amillerin başında gelen ve herkesi ardında koşturan sevgilinin, değişen, değişmeyen hatta değiştirilemeyen özelliklerinin, Kerem ile Aslı Hikâyesi'nden hareketle bir de Kerem tarafından nasıl dile getirildiği tespit edilmeye çalışılacaktır. Hareket noktası Kerem'in sazından çıkan türküler olacaktır. Âşık olunan sevgilinin bu türkülerde nasıl vasıflandırıldığı üzerinde durulacak ve edebiyatın diğer sahalarında da geçen sevgili tasvirlerine atıfta bulunulup özellikler açısından benzer ve farklı yanlar ifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Halk Hikâyesi, Kerem, Sevgili, Âşık

Abstract

The beloved is the same age with mankind. Even a name, the features and property of beloved had defined by hidden hands and introduced to the humanity. To reach or achieve her is impossible. Exactly the main question consists in suffering love and way of expression these senses by lover. This side of question interests us. Because a topic of literature begins from this question. Particularly these properties are clearly

* Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi
Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi (Folklor) Doktora Öğrencisi
balkaya81@mynet.com

reflected in divan literature. Certainly, these features are not habitual only divan literature and of course, they belong to other branches of literature too. In this paper we shall investigate the features of beloved, who is standing at the beginning of all things and makes all follow her, changeable, unchangeable even steady properties of the beloved, we'll proceed from destan Kerem and Aslı and define how Kerem had reflected his lover. Our originate is Kerem's song, his türkü and saz and we'll try to show the common and different features the praises of lover's sings.

Key Words: Minstrel Story, Kerem, Beloved, Lover

GİRİŞ

Daha önce divan edebiyatı ile halk edebiyatının benzer ya da ayrılan yanları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Çalışmalarda daha çok edebiyatın her iki sahasında da ortak kullanılan tema, motif, mazmun vb. unsurlar aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Her iki alanda birçok ortak nokta bulunur. Bunların birisi de her iki alanda da mevcut metinlerin hemen hemen aynı sevgiliden bahsediyor olmalarıdır. Sevgili her ikisinde de aynı şekilde incelenir ama bazı farklılıklar da yok değildir. “Divan edebiyatında daha ayrıntılı ve incelikli bir şekilde derinleştirilen sevgili, halk edebiyatında daha hayati ve gerçekçi bir haldedir.”¹

Fiziksel veya ruhsal bakımdan benzer özellikler tespit edilse de sevgiyi yaşama konusunda birtakım ayrılıklar görülebilir. Örneğin divan edebiyatında sevgiliye kavuşmak ya da ona dokunmak tatbik edilebilir değildir. Hatta sevgilinin varlığı bile tartışılabilir. Önemli olan sevgili değil âşığın aşkıdır ve yaşadığını dile getirebilmesidir. Şairin büyüklüğü veya önemi bu aşkı anlatma sanatına bağlıdır.

Ama halk edebiyatında bu özellik bu kadar katı değildir. Âşık sevgili ile hasbıhal edebilir, ona dokunabilir, onunla fiziksel etkileşimde bulunabilir. Bir bakıma sevgili gerçektir. Divan edebiyatında bu özelliği bozma, bir ara Nedim'in şiirlerinde görülebilir. Zira Nedim'in sevgiliye Sadabad'a gitmeyi dahi teklif ettiğini görebiliyoruz.

“ Bir safa bahşedelim gel bu dil-i na-şade

Yürü gidelim serv-i revanım Sadabad'a”

¹ Alpaslan, Gonca Gökalp; XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 799.

Bu durum divan edebiyatı için muazzam bir değişiklik olarak kabul edilir. Aynı durum halk edebiyatı için şaşırtıcı değildir. Zira Karacaoğlan'ın ömrü pınar başlarında kızlarla konuşmakla geçer. Nişanlanırlar, evlenirler, ayrılırlar, birçok hikâyede sevgililer birbirlerine somut hediyeler verirler.

Bunlarla birlikte sevgilinin diğer özellikleri her iki alanda aşağı yukarı aynıdır. Her iki sevgilinin de boyu uzundur. Saçları omuzlara kadar dökülür ve hâkim renk esmerdir. Halk edebiyatında bazı türkülerde *sarı kız*dan bahsedilse de bu çok büyük bir farklılık değildir.

“ *Sarı kız dediğin bir ince kızdır
Babası bezirgân giydiği bezdir
Beşyüz altın verdim dediler azdır
Di gel di gel gadan alam sarı kız.*”

*Hınıs Yöresi*²

Âşığa aynı şekilde naz eder, daha düzgün bir ifade ile zulmeder. Kırpiklerini ok eder, atıp âşığı yaralar. Çoğu zaman rakibe yüz verir ve âşığı delirtir. Bel ince, ağız gonca, dudak bal, yanak gül kırmızısıdır.

“ *Dehanı mül, saçı sümbül, yanağı gül, beni fülül
Beli ince, lebi gonca, boyu serv-i revan olsa*”

*Taşlıcalı Yahya*³

“ *Güzelsin sen yoktur menendin, mislin,
Boyun servi yanakların al güzel
Huri midir aslın, melektir neslin,
Dişin inci, dudakların bal güzel*”

(*Kerem İle Aslı Hikâyesi*)⁴

Sevgilinin isimlerinde de bazı farklılıklar görebiliriz. Kabına sığmayan, nesilden nesile miras bırakılan bu sevgilinin adı çok zaman değişir; Nigar, Mah, Canan, Mehlika, Nazenin, Dilara, Mihriban, Emine, Hatçe... olur. Ancak değişmeyen tek şey vardır ki, o da sevgilinin kendisi.

Tüm bu saydığımız özellikleri daha çok eserlerin nazım kısımlarından elde ediyoruz. Bu yüzden çalışmamız da şiirler üzerinde olacaktır. Halk hikâyeleri içerisinde geçen bu şiirler için, Boratav şunları söyler; “nazım kısmı hikâyenin lirik

² Karadeniz, Bekir; Kömür Gözlüm Türküler, Özgür Yayınları, İstanbul 1999, s. 470.

³ Külekçi, Numan; Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s.34.

⁴ Kerem ile Aslı, çeviren: İsa Öztürk, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006, s.113.

unsuru olduğu gibi, aynı zamanda hikâyeyi müzikli bir temsil haline koyan da bu türkülerdir.”⁵ Hikâyelerde geçen bu şiirler tüm hikâyelerde de aynı kıymette olmayabilir. Hatta bazı hikâyelerde türkülerin sadece bir süs olduğunu yine Boratav belirtir. “...bunlarda okuyucu ve dinleyicinin arayacağı daha çok maceradır; dinleyici muhitlerinde bunların canlı şekilde anlatılması hikâyeden bekleneni kısmen vermiş olur; türkülerin müziği de bu tesire eklenir; böylece şiirlerin sözleri pek o kadar mükemmel olmazsa, bu o kadar büyük bir eksiklik sayılmaz.”⁶ Şu haliyle de şiirler büyük ehemmiyet taşırlar.

“Halk hikâyeleri nazım-nesir karışımı bir tür olduğu için, hikâyelerde yer alan şiirler de önem taşımaktadır. Çünkü kahraman-âşık ya da diğer hikâye kahramanları tarafından söylenen şiirler, hikâyenin heyecan ve duygu bakımından yoğun olduğu kısımlarda önemli fonksiyonlar ifa ederler.”⁷

Bu konuda benzer ifadelere Mehmet Kaplan'da da rastlıyoruz. “Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3-Tip Tahlilleri” adlı kitabının, Kerem ile Aslı bölümünde şu ifadelere yer verir: “ Halk hikâyelerindeki şiirlerin, hikâye metninden ayrı olarak neşri, kanaatimize göre doğru değildir. Zira bu şiirlerden büyük bir kısmının, kahramanın içinde bulunduğu durumla ilgisi vardır. Hikâye şiiri aydınlattığı gibi, şiirler de kahramanların içinde buldukları durum karşısındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmesi bakımından önemlidir. Halk hikâyelerinde şiirler, çağdaş romanlardaki ruh tahlillerinin ve diyalogların yerini tutarlar.”⁸

KEREM'İN ŞİİRLERİNDE GEÇEN TASVİRLER

Toplum olarak çok zengin bir halk kültürümüz vardır. Bu kültür arasında sözlü kültürün en az yazılı kültür kadar yeri vardır. Yazılı olandansa halk, sözlü olanı daha çok benimser. İşte bu sözlü gelenekte Kerem ile Aslı Hikâyesi de o kadar kendine yer bulmuştur ki, çocuk isimleri bu isimlerden oluşmuş, âşıklar arasında bir “*Kerem Havası*” yaratılmıştır. Yediden yetmişe toplumun her kesimi bu hikâyeyi dinlemiş ve anlatmıştır. Bu durumun meydana gelmesinde özellikle Kerem ile Aslı hikâyesinin lirizminin büyük rol oynadığı şüphesizdir. Şiirlerin bol oluşu hem anlatımı canlı kılmış, hem muhayyileye almayı kolaylaştırmıştır.

Eserde geçen kimi şiirler birer müstakil türkü haline bile sokulmuştur. Ya da çoğu türküde Kerem'e atıfta bulunulmuştur. Özellikle yanma motifi akıllara hep “*yanık Kerem*”i getirmiştir. Sevgililerde aranan özellikler Kerem'in türkülerinden esinlenerek sıralanmıştır.

⁵ Boratav, Pertev Naili; Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s.78.

⁶ Boratav, a.g.e., s.76.

⁷ Duymaz, Ali; Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 79.

⁸ Kaplan, Mehmet; Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3- Tip Tahlilleri, Dergah Yayınları, İstanbul 2005, s.146 “Kerem ile Aslı”.

Kerem sevgiliyi şöyle tarif eder:

*Güzelsin sen yoktur menendin, mislin
Boyun servi, yanakların al güzel
Huri midir aslın, melektir neslin
Dişin inci, dudakların bal güzel*

*Dinle gel sözümü ey saçı sümbül
Ben sana bir güldüm sen bana bülbül
Ya taze kız ya bir gelin, ya bir dul
Her ne isen benden haber al güzel*

*Kerem eder senin kulun olayım
Leyl ü Nehar dost kapında kalayım
Ben de senden muradımı alayım
Sende benden muradını al güzel⁹*

Yazımızın giriş bölümünde verdiğimiz sevgiliye ait özelliklerin tümünü bu şiirde bir arada buluyoruz. Özelliklere daha yakından baktığımızda ise şunları görüyoruz:

1. BOY

Boy mutlaka uzundur. Sadece Kerem'in şiirlerinde değil, diğer şairlerde de kısa boylu sevgiliye rastlanmaz. Bazı türkülerde geçse bile bu bir kusur gibi görülür.

*Kavurma koydum tasa
Doldurdum basa basa
Benim yarım çok güzel
Azıcık boydan kısa*

Erzurum Yöresi

...

⁹ Kerem ile Aslı, a.g.e., s. 113.

*Kadir mevlam hoş yaratmış halini
Seni seven neyler dünya malını
Haddeden çekilmişler ince belini
Boyu benzer şimdi servi dalına*

*Benim yarım incelerden incedir
Göğsündeki düğmeleri goncedir
Saçı sümbül topuğundan yücedir
Bir telini vermem dünya malına¹⁰*

Görüldüğü gibi sevgilide aranan şartlardan birisi uzun boylu olmaktır. Bu uzunluk da genelde *servi ağacına* teşbih ile dile getirilir. Yalnız dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de şudur ki, servi ağacının özelliği sadece uzun olması ile sınırlı değildir. Aynı zamanda bu ağaç dallanıp budaklanan, yayılan bir özellik göstermez. Dardır, incedir. Sevgili de öyle olmalı, uzun ama zayıf, bel oldukça ince. Ayrıca ağaç, rüzgârın esmesi ile uzun ve darlığından ötürü sağa sola sallanır. Sevgili de onun gibi salınmalıdır.

Kerem sadece serviye de benzetmez başka bir şiirinde:

*Yar boyu benzer fidana
Yanar ateş saldı cana
Ben ararım yana yana
Ol benim cananım gitmiş¹¹*

Boy için fidan benzetmesinde bulunmuştur. Servide bulduğumuz özellikleri aynı şekilde fidanda da buluyoruz.

2. SAÇ

Sevgili tasvirlerinde karşılaşılan bir diğer mühim unsur da saçtır. Sevgilinin saç ile ilgili her şiirde bir ilgi bulunabilir. Kerem'in şiirlerinde saç için şunlar geçer:

.....
“Dinle gel sözüümü ey saçı sümbül”

¹⁰Kerem ile Aslı, A.g.e., s. 36.

¹¹Kerem ile Aslı, A.g.e., s.16.

*Zülfüdür sümbüle benzer
Ne güzel tarayıp düzer
Gurbet ele düşmüş gezer
Han Aslı'mu gördünüz mü?¹²*

Görüldüğü gibi saç sümbüle benzetilmiştir. Sümbül uzun ve düzdür, tel teldir. Sevgilinin saçı da öyle olmalıdır. Ancak her zaman düz olması da şart değildir. Bu uzun teller rüzgârın etkisi ile ya da kuruma yoluyla birbirine geçebilirler. Karmakarışık bir hal alabilirler. Bu durum için de bir benzetme yapılır. Zira bu karmaşıklık âşığın gönlünün karmaşıklığıdır. Bu durumu Kerem dışında da belirten şairlerimiz yok değildir. Fuzuli'nin meşhur beytinde aynı hali görmek şaşırtıcı değildir:

*Âşiyân-ı murg-ı dil zülf-ü perişanındadır
Kande olsam ey peri gönlüm senin yanındadır¹³*

Zülfün perişan oluşu iki türlü açıklanabilir. Bunlardan ilki, saçlar birbirine geçmiştir ve dolaşık haldedir. Bir diğer açıklama ise perişandan kasıt periyi andıran, peri misali gibi görülebilmesidir. Hangisini düşünürsek düşünelim, Kerem'in bahsettiği sümbüle döneriz. Ayrıca saç uzundur ve iki yandan aşağı doğru dökülür. *Bölük bölük* ya da *belik belik* tabirleri bu durumu anlatmak içindir;

.....
*Saçı sümbül topuğundan yücedir
Bir telini vermem dünya malına

İnci midir, sedef midir dişleri
Kalem ile çekilmiştir kaşları
İki yanda iki belik saçları
Salındıkça döker ince beline*

Sevgili adına âşıklar için değişen bir durum hemen hemen yok gibidir. Her âşık sevgilide biraz da cefa arar. Zira cefa yok ise gerçek aşk da yoktur.

¹² Kerem ile Aslı, A.g.e., s.30.

¹³ Külekçi, Numan, Karabey, Turgut; Eski Harfli Metinlerle Divan Şiiri Antolojisi, Aktif Yayınevi, Erzurum 2001, s.80.

3. YÜZ- DİŞLER-HAL (BEN)

Kerem şiirlerinde yüz için hem güneş hem mah benzetmeleri yapmıştır. Bu yalnızca Kerem'e mahsus bir tutum da değildir. Öncelikle Kerem'in şiirlerine bakalım:

Dünya kadar olsun malın
Mevlam artırsın kemalin
Güneş yüzün, mah cemalin
Yazık dilden dile düştü¹⁴

.....

Boyun servi, yanakların al güzel

Görüldüğü üzere yüz aya ve güneşe teşbih edilmiştir. Yüzün aya benzetilmesi boşuna değildir. Ayın dünyadan görülen yüzeyi beyaz, geniş ve düzdür. Tabi bahsedilen, ayın tam halidir. Sevgilinin yüzü de öyle olmalıdır. Güneş ise her tarafa ışık saçarak, dönüp kendisine bakılamaz. Sevgilinin yüzü de tıpkı güneş gibi etrafı aydınlatmalı ve kolay kolay bakılamamalı. Uzun süre sevgilinin yüzüne bakılamaz. Kişi o kadar dayanamaz. Aynı duyguları başka şairler de aynı şekilde dile getirirler:

Sevdim yine bir mahı ki devran güzeldir
Sevdâ-yı gam-ı aşkı gönülde ezelidir

Karamanlı Nizami¹⁵

Sevgilinin dişleri inci ya da sedefdir. İçinde dişlerin geçtiği şiirlerin tamamına yakınında inci ya da sedef kelimelerini buluyoruz. Elbette incinin o parlaklığı, saflığı, göz alıcılığı sevgilide de bulunmalıdır. Ayrıca inci tabiatı gereği açıkta değildir, saklandığı bir yer vardır. Tıpkı dudaklar gibi bir kabuğun içindedir. Aradan görünür ve insanı kendisine hayran bırakır. Bununla beraber incinin görülebilmesi için üzerinde bulunan kabukların aralanması lazımdır. Haliyle sevgilinin dişlerinin de görünmesi demek, dudakları aralanması demektir. Bu da sevgilinin gülmesini yahut konuşmasını gerektirir ki âşığın istediği de budur:

.....

İnci midir, sedef midir dişleri

Hal, vücudun bazı yerlerinde bulunan noktalara denir. Bu noktalar genelde siyah be küçüktür. Şairlerin tamamına yakını sevgiliyi tasvir ederken onun hallerinden de bahseder. Sevgilide bulunuşu bir hüner, marifet sayılır. Saç, kaş, göz, zülf kelimeleri ile birlikte çok sıkça hal kelimesi de anılır. Kerem de sevgili

¹⁴ Kerem ile Aslı, A.g.e., s.19.

¹⁵ Pala, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, C:I-II, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s. 319.

için söylediği kimi şiirlerinde halden ve halin güzelliğinden, sevgiliye yakıştığından bahseder:

.....

*Geldim dost bağına eyledim nazar
Gördüm yarin bahçesinde gül yeri
Ak gerdana tane tane dizilmiş
Aklımı başımdan aldı hal yeri¹⁶*

*Aslının yüzünde on beş halı var
Bir halı dünyaca male yetişir
Bir halı mağriba pençe salmıştır
Bir halı cihanda lale yetişir*

*Bir halı ediyor merde mert cengi
Bir halı döğüyor cümle frengi
Bir halı bozulmaz hiç onun rengi
Bir halı, şulesi halka yetişir.*

*Bir halı budur ki ta arşa çıkar
Bir halı odur ki alemi yıkar
Bir halı budur ki cihanı yakar
Bir halı şark ile garba yetişir*

*Bir halı olmuştur gözlen süvari
Bir halı görmüştür bunca diyarı
Bir halı değiyor cihanın varı
Bir halı da Kerem kula yetişir.¹⁷*

¹⁶ Kerem ile Aslı, A.g.e., s. 13

¹⁷ Kerem ile Aslı, A.g.e., s.137

4. GÖZ

Edebiyatın her alanında büyük öneme haiz göz için, İskender Pala şunları söyler: “Sevgiliye ait bütün özellikleri üzerinde taşır. Zalimlik, lakaytlık, gülmek nazlanmak, alay etmek, vs. ona zıt davranma biçimleridir. Şehlalik, mahmurluk, öfke vs. de onun sıfatlarındandır. Renk olarak da ya siyah yahud ala(ela)’dır. Sevgili âşık üzerinde gözüyle çok etkilidir. Onun gözleri manalı bakışlarıyla adeta âşığa bir şeyler anlatır. Bu anlatış bazen ok şeklinde âşığın gönlüne girip onu yaralar. Bu durumda göz ile birlikte kaşlar, kirpikler ve gamze de söz konusu edilir. Gözün görevi görmekse de sevgilinin gözü, daima görmezden gelir. O gözün bakışı, görüş şekli ve tarzı daima değişik anlamlar ifade eder.”¹⁸ Göz âşığa umut verir ya da âşığın umudunu bitirir.

Daha çok göz için nergis, badem vb. sözcükler kullanılır. Şiirlerde renk olarak en fazla ela göz geçer. Kerem de şiirde:

*Ela gözlü nazlı dilber
Meylini bu yana dönder
Evvel benim idin amber
Elin mi oldun elin mi oldun?*¹⁹

*Başka bir şiirinde de:
Ela gözlüm ben bu yerden gidersem,
Bir nişan vereyim al kerem eyle.
Çok tuz ekmek yedik yar senin ile
Şimdengeri hoşça kal kerem eyle.*²⁰

ifadeleri ile sevgilide olan gözü tarif eder. Göz ela iken, kaşlar ve kirpikler de karadır. Ok gibidir. Âşığı bakışlar yaralar. Bunu yanında gözün, yukarıda verdiğimiz özelliklerini de bir şiirinde aynen tekrarlar:

*Senin eylediğin ahdü amanlar
Eğri gitme sanem düz yürü
Güzeller içinde bir Aslı Han’sın
Kaşın, gözün, kirpiklerin süz yürü*

¹⁸ Pala, İskender; Divan Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul 1999, s. 95, (çeşm, göz maddesi)

¹⁹ Kerem ile Aslı, A.g.e., s.15.

²⁰ Kerem ile Aslı, A.g.e., s.27.

*Kaşın yaydır, kirpiklerin ok imiş,
 Senin derdin yüreğimde çok imiş
 Bivefasın bana vefan yok imiş
 Yoksa vefan servirevan düz yürü*

*Kaşın yaydır, kirpiklerin kurarsın
 Bivefasın el sözüne uyarsın
 Niçin yüzün dağa taşa dönersin
 Taşa urma sanem düz yürü²¹*

Şiire baktığımızda sevgilinin âşiğa bakışının çok şey anlattığını görüyoruz. Kerem'in şikâyeti sevgilinin yüzünü ona değil de dağa taşa dönmesidir. Bunu iki şekilde düşünebiliriz. Gerçekten Aslı Kerem'e yüz vermemek adına başka taraflara kaçırır gözlerini, ona bu şekilde yüz çevirir ve zulmeder. Başka açıdan bakarsak da şu karşımıza çıkar ki, Aslı zaten sürekli Kerem'den kaçırıldığı ve dağdan, taştan aşırıldığından normal olarak Aslı'nın gözleri, yüzü dağa, taşa çevrili olur. Her iki şekilde de sevgilinin âşiğa bakmıyor oluşu, âşık için pek de istenen bir durum değildir.

5. ELLER

Eller insanı ele veren uzuvlardan birisidir. Kişinin ellerinden hareketle, o kişi hakkında bir takım çıkarımlarda bulunulabilir. Gerek parmakların birbirinden uzunluğu, el ayasının görünümü, elin küçüklüğü veya büyüklüğü vs. özellikler bu çıkarımlarda bulunmak için kullanılırlar. Keremin şiirlerinde eller hep kınalı şekildedir ve daima güzel kelimesi ile vasıflandırılır. Kına özellikle kadınlarda bir bakıma süslenme unsurudur. Bunun yanında kınanın kurbanlık ile alakası da unutulmamalıdır. Kadın kocası için, koç Allah için, erkek vatani için kurban olma işareti olarak kınalanır:

*Bir ah çeksem dağlar taşlar iniler
 Nedir bu sendeki eski yeniler
 Kınalı parmaklar, güzelim eller
 Yolcuyu yolundan eder bu gelin²²*

Başka bir şiirde de şu ifadeleri buluyoruz:

²¹Kerem ile Aslı, A.g.e., s. 150.

²²Kerem ile Aslı, A.g.e., s.34.

*Elleri var yazı yazar maani
Gülleri var verir derde dermanı
Hoş kınalı elleri âşık beyanı
Malları var bizim mala benzemez.²³*

6. GİYİNME

Kerem'in şiirlerinde geçen güzeller baştan ayağa al giyerler. Al, zaten yanak ve dudakta da kendisine müracaat edilen hâkim renktir.

*Sevdiğim baştan ayağa
Al kırmızı giyinmiştir.
Yaraşır kendi dalına
Al kırmızı giyinmiştir.*

*Atalıdır, analıdır
O da güldür sunalıdır
Parmakları kınalıdır
Al kırmızı giyinmiştir.²⁴*

SONUÇ

Sevgili için yazılmış ve onu tasvir eden şiirlerin tümünde aynı özellikleri bulmak şaşırtıcı değildir. Çünkü farklı zevkler olsa da güzellik, insanlarda hemen hemen aynı şeyleri çağırır. Sevilecek insanda aynı özellikler aranır. Klişe diyebileceğimiz bir sevgili tipi yaratılmıştır ve herkes o kurala uyup aynı sevgiliyi severler.

Divan edebiyatı incelenirken, bir gelenek olduğu ve şairlerin şiirlerini meydana getirirken bu geleneğe bağlı kaldıkları ifade edilir. Şairin kullanacağı mazmun bellidir. Bunu edebiyatın her sahasında düşünebiliriz. Çünkü üzerinde durduğumuz tüm örneklerde aynı özellikleri görüyoruz ve bu da bizi böyle bir genellemeye götürüyor.

²³Kerem ile Aslı, A.g.e., s.43.

²⁴Kerem ile Aslı, A.g.e., s.153.

Kerem'in tasvir ettiği sevgili ile diğer şairlerin tasvir ettiği sevgili, aynı sevgili. Uzun boy, siyah saç, karakaş, ok gibi kirpik, ince bel, kırmızı dudak, al yanak vs. bu özellikler tüm şairlerin şiirlerinde mevcuttur. Farklı bir takım özellikler de yok değildir. Mesela bazı şairlerde ela göz yerine siyah gözden bahsedildiği şiirler olabilir. Ama göz ne renkte olursa olsun âşığa bakışı değişmemektedir. Ya da Kerem şiirlerinde sevgiliye diğer şairlerde az rastlanılan biçimiyle baştan ayağa al giyindirebilir. Ama bu sevgilinin gezişini ya da salınışını değiştirmeyecektir.

KAYNAKLAR

ALPASLAN, Gonca Gökalp, “ XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002

BORATAV, Pertev Naili, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2002

DUYMAZ, Ali, Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001

KAPLAN, Mehmet, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3- Tip Tahlilleri, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, “Kerem ile Aslı”

KARADENİZ, Bekir, Kömür Gözlüm Türküler, Özgür Yayınları, İstanbul 1999

Kerem ile Aslı, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, çeviren: İsa Öztürk, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006

KÜLEKÇİ, Numan, Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar, Akçağ Yayınları, Ankara 1999

KÜLEKÇİ, Numan, KARABEY, Turgut, Eski Harfli Metinlerle Divan Şiiri Antolojisi, Aktif Yayınevi, Erzurum 2001

PALA, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, C:I-II, Akçağ Yayınları, Ankara 1991

PALA, İskender, Divan Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul 1999, s. 95, (çeşm, göz maddesi)